

AGDER
fylkeskommune

Forslag til handlingsprogram 2021-2024

Regionplan Agder 2030

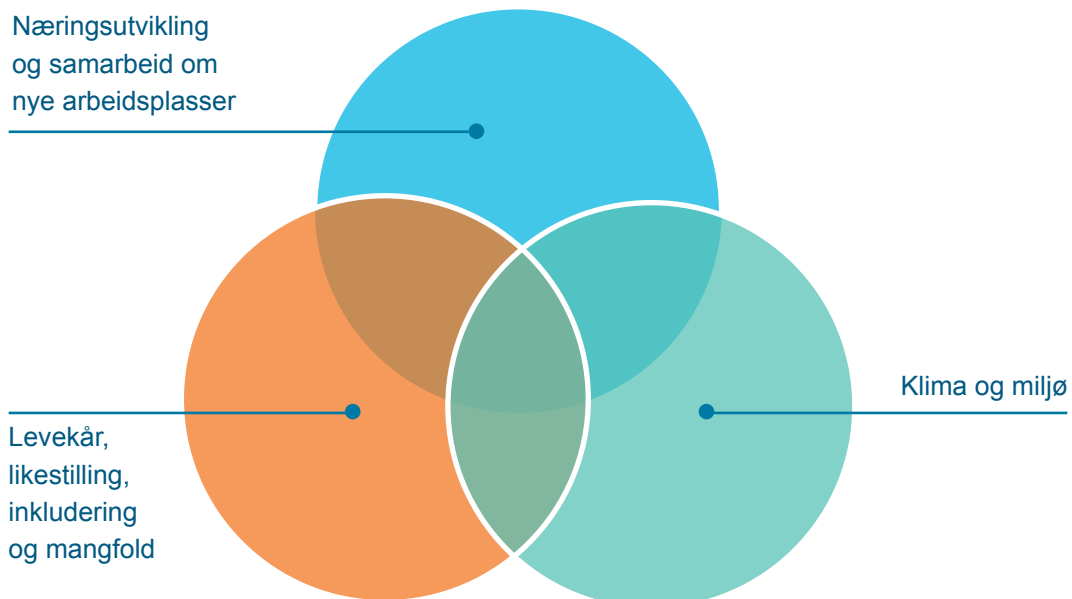
1. Felles mål for Agder

Regionplan Agder 2030 ble vedtatt høsten 2019, og er et strategisk overordnet styringsdokument for hele Agder mot å bli en økonomisk, sosialt og miljømessig bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Regionplan Agder 2030 bygger på FNs 17 bærekraftsmål og inneholder fem hovedsatsingsområder:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

Handlingsprogrammet er organisert rundt regionplanens tre gjennomgående perspektiver for å sikre en helhetlig samfunnsutvikling:

De tre gjennomgående perspektivene henger sammen. Vi må derfor rigge oss slik at det ene målet ikke går på bekostning av de andre. De internasjonale samfunnstrendene treffer Agder også. Vi har en aldrende befolkning, klima- og miljøproblematikk og et næringsliv i omstilling. I tillegg kommer en strammere kommunal økonomi som krever smartere jobbing ved hjelp av samskaping, samt Agders særlige utfordringer med ungt utenforskap og deltidsarbeidende. Disse utfordringene løser ingen alene.

Formålet med handlingsprogrammet er å få frem de tiltakene som vil styrke det regionale samarbeidet. Vi skal i fellesskap finne frem til de tiltakene som vil gi størst gevinst for Agder i 2030. Handlingsprogrammet skal også bidra til å ta hele Agder i bruk, og sørge for at utviklingen kommer alle deler av Agder til gode.

Handlingsprogrammet ivaretar oppfølging av følgende regionale planer, strategier og veikart:

- Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping (VINN)
- Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold (LIM)
- Kompetansestrategi Agder 2030
- Veikart for bedre levekår
- Klimaveikart Agder

Handlingsprogrammet inneholder ikke forslag til nye mål, planer eller strategier, da dette avklares gjennom regional planstrategi. Flere områder i Regionplan Agder 2030 blir ivaretatt gjennom ordinær virksomhet.

2. Samhandling for å nå målene i Regionplan Agder 2030

Kunnskap og samarbeid er våre viktigste verktøy for å nå hovedmålet om å utvikle Agder til et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Med regionreformen har fylkeskommunen fått styrket sin rolle som helhetlig samfunnsutvikler, og har fått et større ansvar for oppgaver og virkemidler som er viktige for å legge til rette for flere arbeidsplasser, næringsutvikling og økt bosetting i hele regionen. En sentral del av samfunnsutviklerrollen er å mobilisere og koordinere kunnskap og ressurser på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Kompleksiteten i samfunnsutfordringene innebærer at det må jobbes systematisk for å løse de utfordringene som er for store for den enkelte aktør alene. Løsningene ligger i et forsterket samarbeid. En god gjennomføring av Regionplan Agder 2030 forutsetter at både fylkeskommunen og samarbeidsparter forankrer oppfølgingen i egne styringsdokumenter og budsjettprosesser, f.eks. kommuneplaner, strategidokumenter og økonomiplaner.

2.1 Regional samhandlingsstruktur

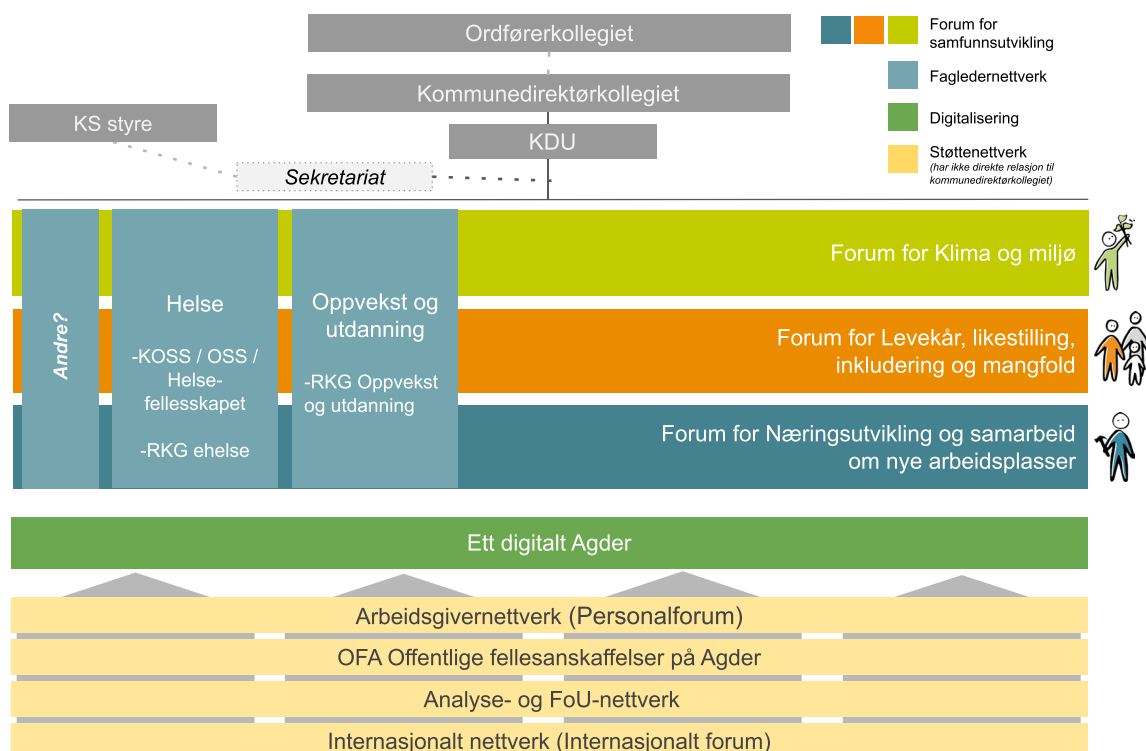
Reetableringen av regional samhandlingsstruktur legger rammene for at vi regionalt skal øke vår gjennomføringskraft og styrke Agders posisjon nasjonalt. Samhandlingsstrukturen skal bidra til å løfte regionen gjennom strategisk og systematisk samhandling mellom forvaltningsnivåer, næringsliv, akademia og frivillig sektor. Innbyggerinvolvering får en sterkere stilling, og løsninger finnes gjennom tverrfaglig samhandling. Gjennom de regionale tjenestenettverkene og forumene for samfunnsutvikling samarbeider aktørene i Agder tverrfaglig, innovativt og forskningsbasert, for å utvikle nye løsninger på felles samfunnsutfordringer. Fagnettverkene og forumene er en strukturert ramme for godt samarbeid på tvers av kommunegrenser og forvaltningsnivåer, med forutsigbar involvering av relevante samarbeidspartnere og fagmiljø.

Handlingsprogrammet skal til endelig behandling i Agder fylkesting 16.6.2021. Deretter overleveres det til de nye samfunnsforaene hvor innovasjonsarbeidet skal fortsette. Her skal regionens engasjement og kompetanse bidra til at det blir en møteplass hvor vi skaper resultater sammen. Neste handlingsprogram vil bli et produkt det vi samskaper her.

Visste du at:

Ekspertutvalget I NOU 2020:15 “Det handler om Norge” trekker frem Agders regionale samhandlingsstruktur som et godt eksempel på en modell for samhandling mellom aktørene på regionalt nivå? Ekspertutvalget har tro på at denne formen for samhandling kan bidra til å løse samfunnsutfordringene vi står ovenfor. Kildehenvisning: NOU 2020:15, boks 6.1 Regionalt samarbeid i Agder.

3. Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser

I Regionplan Agder 2030 tegnes et fremtidsbilde der Agder i 2030 lykkes med å bruke det grønne skiftet til innovasjon og verdiskaping i privat og offentlig sektor. Utvikling og bruk av ny teknologi har bidratt til å løse store miljø- og klimautfordringer. Agder har styrket sin posisjon som reiselivs- og opplevelsesdestinasjon. Agder har utnyttet mulighetene innen digitalisering, automatisering og kunstig intelligens. Sirkulær økonomi, der ressurser og produkter gjenbrukes er et hovedprinsipp for næringsutvikling og vekst. Agders store tilgang på regulerbar og fornybar kraft har forsterket posisjonen som en ledende energiregion og en kompetanseregion for fremtidens produksjon, distribusjon og bruk av energi.

En bevisst satsing på lokale kompetansemiljøer knyttet til skog- og trenæringen har skapt sysselsetting der ressursene er. Den eksportrettede prosess- og leverandørindustrien i Agder er verdensledende, både teknologisk og miljømessig. Regionens sterke kompetanse og teknologi fra olje, gass og maritim sektor er videreutviklet til nye vekstnæringer i havrommet. Agder leder an innenfor e-helse og velferdsteknologi, der det er utviklet og tatt i bruk innovative helsetjenester. Agder har en sterk entreprenørskapskultur med gode vilkår for vekstkraftige gründerbedrifter. Det er også god balanse mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse på arbeidsmarkedet. Ved Smart Spesialisering styrkes Agders regionale fortrinn. Det er et sterkt forsknings- og utviklings samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner, offentlig sektor, studieforbundene og andre regionale aktører.

Visste du at:

Bygland kommune er følgekommune til det nasjonale Gnist-programmet? Gnist er et nytt, behovsdrivet innovasjonsprogram for kommuner som vil bygge kompetanse og utforske nye samarbeidsmodeller. Det skal fremme utviklingen av fremtidens attraktive, bærekraftige og tilpasningsdyktige lokalsamfunn.

Målet er å få til en helhetlig utvikling av Presteneset, og eventuelt andre områder, ved bruk av samtidsarkitektur. Bygland kommune involverer innbyggere, frivillige, næringsliv, fylkeskommunen og på sikt andre regionale-, nasjonale og internasjonale aktører for å finne ut hva som gjør et ruralt liv attraktivt i Bygland. Satsingen inngår også som en del av regionalt program for bærekraftig distriktsutvikling i Agder.

8 ANSTENDIG ARBEID
OG ØKONOMISK
VEKST

9 INDUSTRI,
INNOVASJON OG
INFRASTRUKTUR

12 ANSVARLIG
FORBRUK OG
PRODUKSJON

10 MINDRE
ULIKHET

8 ANSTENDIG ARBEID
OG ØKONOMISK
VEKST

9 INDUSTRI,
INNOVASJON OG
INFRASTRUKTUR

12 ANSVARLIG
FORBRUK OG
PRODUKSJON

10 MINDRE
ULIKHET

Visste du at:

Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk? Godkjente gårder tilbyr aktiviteter som gir meningsfylt arbeid, mestring, utvikling og trivsel. Aktivitetene i tjenestetilbudet er knyttet opp til gården, livet og arbeidet der. De viktigste brukerne av tilbud fra Inn på tunes er barn og unge mennesker med rusproblemer, funksjonshemmede og eldre. Det er i dag godkjente Inn på tunet-gårdsbruk over hele Norge. Målet er å både øke antall brukere og antall tilbydere for å forebygge og rehabilitere.

Inn på tunet-gårdsbruk i Agder:

- Bjåen Fjellstove og Fjellgard i Bykle kommune
- Austegard i Åseral kommune
- Uleberg gård i Evje og Hornnes kommune
- På Øvland i Finsland og Klev Kylland gård i Kristiansand kommune
- Mjåland gård i Lindesnes kommune
- Lindland gård på Holum i Lindesnes kommune
- Øvre Birkeland gård i Birkenes kommune
- Reddal ressursgård og Krosvollen gård i Grimstad kommune
- Søstrene Kjevik og Brømnes gård i Arendal kommune
- Tveit Austigard og Katterås gård i Åmli kommune

Visste du at:

Digin INK er et prosjekt for mennesker utenfor arbeidslivet? Det er IKT-klyngen Digin som står bak lavterskeltilbudet som skal bidra til å bygge nettverk og kompetanse for de som deltar. Prosjektet skal også bidra til inkludering og nyskaping i Digin's medlemsbedrifter.

Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser

Tiltak	Handling	Aktører
1.1 Videreutvikle virkemidler for innovasjon og næringsutvikling.	1.1.1 Følge opp forslag til tiltak og forbedringer i regional virkemiddelgjennomgang.	Agder fylkeskommune i samarbeid med regionalt virkemiddelapparat og kommuner.
	1.1.2 Utvikle bedre og mer effektive konsesjonssøknads- og saksbehandlingsprosesser, særlig innen blå/marine næringer.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommuner, Statsforvalteren i Agder og interkommunale politiske råd.
1.2 Styrke arbeidet med entreprenørskap og innovasjon knyttet til mer klimavennlig og bærekraftig forretningsomstilling og sirkulær økonomi	1.2.1 Etablere kompetansesentre for nye bærekraftige næringer.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Statsforvalteren i Agder, kommuner, interkommunale politiske råd, Universitetet i Agder, Norsk landbruksrådgivning Agder, mfl.
	1.2.2 Legge til rette for utviklingsprosjekter innen blå næringer gjennom satsing på forskning, utvikling og innovasjon (FoUol) og etablering av tilskuddsordninger.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommuner, interkommunale politiske råd, Universitetet i Agder, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Statsforvalteren i Agder, andre regionale sektormyndigheter, næringsklynger og interesseorganisasjoner.
1.3 Utvikle entreprenørskap og bærekraftig vekst rundt de etablerte industriklyngene	1.3.1 Styrke vertskaps- og tilretteleggerrollen for å tiltrekke ny industri og skape ringvirkninger av store nyetableringer.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene, interkommunale politiske råd, Innovasjon Norge, mfl.
1.4 Utvikle kompetansesentre og bedriftsnettverk for blå og grønn verdiskaping	1.4.1 Etablere arenaer for samarbeid og kompetanseheving for både forvaltning og næring. 1.4.2 Videreføre samarbeidsprosjektet "Blått Kompetansesenter Sør" og utarbeide en felles strategisk satsing for blå næringer i Agder. 1.4.3 Videreutvikle bedriftsnettverk for små og mellomstore bedrifter innenfor skog-, tre- og primærnærings. 1.4.4 Øke lokal videreføring ved å tilrettelegge for industribedrifter i alle ledd i verdikjeden for tømmer og treprodukter.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommuner, interkommunale politiske råd, Universitetet i Agder, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Statsforvalteren i Agder, andre regionale sektormyndigheter, næringsklynger, Innovasjon Norge og interesseorganisasjoner.
1.5 Kartlegging av marine næringsareal - gi en kunnskapsbasert kartlegging av egnede sjøareal til marin verdiskaping og øke kompetanse og samarbeid i forvaltningen.	1.5.1 Lage en oversikt over tilgjengelig sjøareal i Agder, basert på kjent kunnskap om miljøforhold, eksisterende reguleringer, bruk av sjøen og dagens forvaltningsregimer. 1.5.2 Prosjektet skal videre gjennomføre en analyse av ønsket bruk av arealene og konfliktområder.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Blått Kompetansesenter Sør, alle kystkommunene og Kartverket.
1.6 Kompetanseløft for samfunnsplanlegging - bistå og veilede kommuner som ønsker å bruke samfunnsplanlegging mer aktivt for bærekraft, innovasjon og utvikling.	1.6.1 Få bedre regionale og kommunale planprosesser knyttet til FNs 17 bærekraftsmål. 1.6.2 Utvikle og gjennomføre et kompetanseløft for samfunnsplanlegging. 1.6.3 Etablere piloter for å bistå og veilede distriktskommuner som ønsker det mer aktivt i samfunnsplanleggingen.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommuner, interkommunale politiske råd, Universitetet i Agder, KS Agder, Statsforvalteren i Agder, Distriktsenteret, mfl.

Tiltak	Handling	Aktører
<p>1.7 Kompetansepilot Agder - mobilisering til etterspørselsdrevet kompetanseutvikling i distriktnæringslivet.</p>	<p>1.7.1 Prosjektets leveranse er å foreslå og implementere en bærekraftig og innovativ modell som skal være en generell pådriver for kompetanseutvikling, kartlegge kompetansebehov hos målgruppen, koble utdanningstilbud med behov og tilrettelegge for gjennomføring av distriktsvennlig kompetanseutvikling.</p>	<p>Agder fylkeskommune i samarbeid med interkommunale politiske råd i Lister, Setesdal og Østre Agder.</p> <p>Tiltak i prosjektet gjennomføres i samarbeid med aktører fra næringsliv, utdanning og offentlig sektor, bl.a.: Lister Nyskaping, Pågang næringshage AS, kommunene, Universitetet i Agder, Fagskolen i Agder, Lister Kompetanse AS, NHO Agder, mfl.</p>
<p>1.8 Regionalt program for bærekraftig distriktsutvikling - styrke distriktskommunenes arbeid med lokale problemstillinger.</p>	<p>1.8.1 Programmet skal identifisere og forsterke tiltak som virker i distriktskommunene.</p> <p>Det er etablert et samarbeid mellom fylkeskommunen og Bygland kommune, som kjører en pilot som en del av det nasjonale Gnist-programmet. Det er også opprettet en digital møteplass, for å få innsikt i distriktskommunenes utfordringer, fortrinn og behov. Flere piloter skal igangsettes høsten 2021. Pilotene skal gjennomføres med prosessstøtte, og skal mobilisere lokale, regionale, nasjonale og internasjonale aktører som kan bidra i arbeidet med å styrke distriktskommunene.</p>	<p>Agder fylkeskommune i samarbeid med Bygland kommune og andre distriktskommuner, Distriktsenteret, interkommunale politiske råd, Universitetet i Agder, innovasjonsklyngen Nordic Egde, mfl.</p>
<p>1.9 Agder symbiose - sirkulær økonomi.</p> <p>Øke kunnskap og se muligheter i en sirkulær økonomi der ressurser og produkter gjenbrukes og at næringslivet tar mulighetene for å få fortgang i omstillingen. En koordinert felles satsing innen sirkulær økonomi og industriell symbiose for regionen vil gjøre det mulig å posisjonere seg nasjonalt og internasjonalt på det grønne skifte med hensyn på vertskapsattraktivitet og internasjonale samarbeid.</p>	<p>1.9.1 Kompetanseheving.</p> <p>1.9.2 Kartlegge aktører og bygge relasjoner i Agder, Norden, og EU.</p> <p>1.9.3 Kartlegge materialstrøm og indentifisere piloter/prosjekter.</p> <p>1.9.4 Identifisere en form for regionalt samarbeid.</p>	<p>Agder fylkeskommune i samarbeid med Eyde, Universitetet i Agder, Arendal og Kristiansand kommune, Lister Nyskaping og næringsliv.</p>
<p>1.10 Agder Batteri - innovasjons-økosystem for vekstbedrifter innen batteri- og energisystemsegmentene.</p> <p>Tiltak blir å bygge opp rundt miljøene med kompetanse, infrastruktur innen materialproduksjon, cellefabrikasjon, demontering, sortering og gjenbruk av elbilbatterier. Det finnes store potensialer for vekstbedrifter innen batteriverdikjeden i Agder.</p>	<p>1.10.1 Delingsarena - webinarer og nettverk for kompetansedeling.</p> <p>1.10.2 Vertskapsattraktivitet.</p> <p>1.10.3 Kompetansebygging og utdanning tilpasset behov knyttet til batteriverdikjeden.</p> <p>1.10.4 Innovasjonsarena for energisystemer, gjenbruk og resirkulering av batterier.</p>	<p>Agder Energi, Glencore Nikkelverk, Elkem Carbon & Technology, Future Materials katapultssenter og Mechatronics Innovation Lab (MIL).</p> <p>Videre er Universitetet i Agder ved fakultet for teknologi og realfag og Handelshøyskolen viktige kompetanseleverandører.</p>

Tiltak	Handling	Aktører
1.11 Etablering av digital, kartbasert presentasjonsløsning for næringsareal i Agder.	1.11.1 Etablere en digital, kartbasert oversikt over næringsareal av en viss regional betydning i Agder. Løsningen skal presentere særlig vesentlig informasjon om lokalitetene, og samtidig være enkel å bruke. 1.11.2 Etablere drifts- og oppdateringsrutiner.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene, interkommunale politiske råd, Innovasjon Norge og Invest In Norway.
1.12 Øke bruken av innovative og bærekraftige offentlige anskaffelser.	1.12.1 Etablere et regionalt innkjøpssamarbeid for grønne produkter og lokal (kortreist) mat.	Agder fylkeskommunen i samarbeid med Statsforvalteren i Agder, kommunene og interkommunale politiske råd.
1.13 Videreutvikle reiselivs- og opplevelsesindustrien, blant annet ved å stimulere til felles produktutvikling og nye, sammenhengende verdikjeder.	1.13.1 Etablere et reiselivsprosjekt som skal identifisere hvilke forutsetninger som må være på plass for å sikre utvikling av bærekraftige opplevelsessatsinger. Det skal gjøres en gjennomgang av reiselivets infrastruktur, for deretter å definere roller og ansvar som skal sikre grunnlaget for utvikling av et levedyktig reiseliv med lokal egenart og identitet.	Agder fylkeskommune i samarbeid med USUS, besøksnæringer, destinasjonsselskaper, forvaltning, friluftslivsorganisasjoner, academia, kommunene og interkommunale politiske råd.
1.14 Det digitale Agder- administrering av statlig støtteordning for bedre digital infrastruktur i Agder.	1.14.1 Øke dekingen av høyhastighetsbredbånd for husstander, private og offentlige virksomheter. Viktig i forhold til e-helse.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene, stat og næringsliv.
1.15 Etablere regionale samarbeid innenfor muligheter koblet til havvind - arbeide sammen med sentrale aktører, andre regioner og bransjemiljøer om nytt regelverk og et nytt virkemiddel for havvind.	1.15.1 Samle de inviterte aktørene og utrede en mulig samhandlingsstrategi. 1.15.2 Utvikle nye forretningsmodeller og etablere samhandlingsprosjekter innen nåværende og nye forretningsområder. 1.15.3 Definere nye FoU prosjekter, samhandle med FoU og Innovasjonsmiljøer nasjonalt og internasjonalt. 1.15.4 Utrede muligheten av å utvikle et bredt anlagt prosjekt mot Sørlege Nordsjø II i Nordsjøbassenget.	Agder fylkeskommune i samarbeid med GCE Node GEN, Agder Energi, NHO Agder, Lister Nyskaping, BizReg, Eyde-klyngen og havner.
1.16 Etablering av industriell produksjon av biokarbonprodukter i Agder som kan levere «grønne» karbonprodukter til energi, transport og industri i regionen og ellers.	1.16.1 Følge opp og støtte initiativ for biodrivstoffproduksjon basert på lokale ressurser. 1.16.2 Følge opp og støtte initiativ for produksjon av biokarbon til prosessindustrien i regionen basert på lokale ressurser.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Innovasjon Norge og Statsforvalteren i Agder.
1.17 DataArena - pilot for å effektivisere og forbedre informasjonsutveksling mellom involverte samfunnsaktører under planlegging av kraftnettet.	1.17.1 Kompetanseheving på områder knyttet til elektrifisering. 1.17.2 Samhandling mellom aktører for produksjon, distribusjon og forbruk av elektrisk energi. 1.17.3 Utvikling av kartbasert løsning for effektivisering av prosess for tilkobling av elektrisk forbruk og produksjon.	Agder Energi Nett i samarbeid med Arendal kommune, AKT, Arendal og Grimstad Taxi, Arendal Næringsforening og Arendal Havn. Utviklingspartner: Egde Consulting. Forskningspartner: Institutt for energiteknikk. Finansiering: Norges Forskningsråd.

Tiltak	Handling	Aktører
1.18 Smart bærekraftprogram for små- og mellomstore bedrifter.	1.18.1 Kompetanseheving, nettverksbygging, mobilisering av næringslivet i Agder til å omstille seg til det grønne næringslivet med grønn forretningsutvikling, sikre at næringslivet lykkes i å omstille seg.	Innoventus Sør i samarbeid med Klimapartnere Agder, Kristiansand Næringsforening, Greenstat AS, med midler fra Kristiansand kommune og Agder Fylkeskommune.
1.19 Gjennomgang av kompetansesentrene på kunstfeltet	1.19.1 Avholde sær- og fellesmøter. 1.19.2 Drøfte og evaluere sær- og fellesoppgaver. 1.19.3. Arbeide med prosjekt mot økt kompetanse og sysselsetting. 1.19.4. Arbeide med prosjekt mot økt kompetanse og sysselsetting.	Agder fylkeskommunen i samarbeid med kompetansesentrene, kommuner og akademia.
1.20 Kulturarv – Setesdalskulturen Jobbe videre med UNESCO- statusen for Setesdal som utgangspunkt for en samlet regional satsing. Benytte statusen til kompetanseheving og utvikle en modell for samskaping om immateriell kulturarv.	1.20.1 Nettverksbygging med aktuelle parter i og utenfor Setesdal. 1.20.2 Drøfte og evaluere sær- og fellesoppgaver.	Agder fylkeskommune i samarbeid med relevant frivillig sektor, institusjoner, organisasjoner, akademia, kommuner og Setesdal interkommunale politiske råd.
1.21 Kulturarv - kystkultur/uthavner Ta initiativ til å etablere en kulturrute med utgangspunkt i Agders uthavner, og prioritere etablering av partnerskap på Agder og internasjonalt. Europeiske kulturruter er en sertifiseringsordning gjennom Europarådet, og sertifisering forutsetter samarbeid med minimum tre europeiske land som deler en felles historie og en felles kulturarv. Vurderes som en fin mulighet til å komme et skritt videre i prosjektet – «Uthavner i verdensklasse». Hvorfor: For å øke verdiskapingen knyttet til kystkultur, kulturarv i indre bygder og trehusbyene.	1.21.1 Etablering av regionalt partnerskap på Agder og internasjonal kontakt med aktuelle samarbeidspartnere. 1.21.2 Etablere en prosjektstruktur for videre arbeid.	Agder fylkeskommune i samarbeid med relevant frivillig sektor, institusjoner, organisasjoner, akademia, kommuner og interkommunale politiske råd.
1.22 Gjennomgang av arkiv- og museumsstrukturen i Agder.	1.22.1 Fylkeskommunen vil sammen med AAMA, VAM og Arkivsenter Sør, samt eierkommunene utrede og vurdere om dagens arkiv- og museumsstruktur er hensiktsmessig organisert. 1.22.2 En utvidelse av prosessen avventes inntil en har gjennomført en utredning med de tre nevnte institusjonene, men en gjør en vurdering av dette i en utredning. 1.22.3 Fylkeskommunen forankrer prosessen i Kulturdepartementet, og ber om statlige stimuleringsmidler hvis det blir besluttet å gå videre med prosessen.	Agder fylkeskommune i samarbeid med museer, akademia og kommuner.

1 UTRYDDE
FATTIGDOM

2 UTRYDDE
SULT

3 GOD HELSE OG
LIVSKVALITET

4 GOD
UTDANNING

5 LIKESTILLING
MELLOM KJØNNENE

7 REN ENERGI
TIL ALLE

11 BÆREKRAFTIGE
BYER OG
LOKALSAMFUNN

16 FRED, RETTFERDIGHET
OG VELFUNDERENDE
INSTITUSJONER

4. Levekår, likestilling, inkludering og mangfold

Regionplan Agder 2030 tegner et fremtidsbilde der Agder er en attraktiv region å bo i, jobbe i og besøke. Byene, tettstedene og bygdesentrene er trygge og attraktive steder med identitet og innovasjonskraft. Stedene er kompakte, tilrettelagt for alle, uansett funksjonsevne, og ivaretar behovene som både minoritetsgrupper og en stadig økende andel eldre har. Bolig-, handels-, kultur- og tjenestetilbudet er variert og tilpasset innbyggernes behov. Innbyggerne i Agder har god helse og det er høy deltakelse i arbeidslivet.

Visste du at:

Flere i arbeid er et program for å øke sysselsettingsandelen i Kristiansand? Kristiansand kommune skal pilotere en modell for samarbeid mellom ulike samfunnsaktører, for å samordne og tilpasse systemet av virkemidler og insentiver som leder til at en høyere andel av befolkningen kommer i arbeid.

Dette er de seks satsingsområdene:

Tre tema omhandler kvalifisering av potensiell arbeidskraft:

- Yrkesrettede utdanningsvalg
- Gjennomføre videregående utdanning
- Fra stønad til arbeid

Tre andre tema gjelder etterspørsel av arbeidskraft:

- Kommunen som arbeidsgiver
- Inkludering og kvalifisering i bedrifter
- Nye og flere arbeidsplasser

Prioriterte grupper er ungdom som står i fare for å falle ut av utdanning og skole, personer med nedsatt arbeidsevne og unge uføre. Programmet kan resultere i utvikling av modeller som andre kommuner kan ta i bruk.

Visste du at:

Fritidskortet er et universelt tiltak for å styrke barn og unges muligheter til å delta i fritidsaktiviteter? Fritidskortet er et nasjonalt prøveprosjekt der Arendal kommune har vært med fra starten i 2019, og Kvinesdal kommune blir med fra høsten 2021.

1 UTRYDDE
FATTIGDOM

2 UTRYDDE
SULT

3 GOD HELSE OG
LIVSKVALITET

4 GOD
UTDANNING

5 LIKESTILLING
MELLOM KJØNNENE

7 REN ENERGI
TIL ALLE

11 BÆREKRAFTIGE
BYER OG
LOKALSAMFUNN

16 FRED, RETTFERDIGHET
OG VELFUNGEREDE
INSTITUSJONER

Visste du at:

Likestilt arbeidsliv er en sertifiseringsordning for virksomheter som skal bidra til større grad av likestilling, inkludering og mangfold i arbeidslivet? Det er en smart, lønnsom, relevant og motiverende sertifiseringsordning. Gjennom en Likestilt arbeidslivssertifisering får offentlige og private virksomheter konkrete verktøy som kan gi konkurransefortrinn, godt omdømme, bærekraftig samfunnsutvikling og et bedre arbeidsmiljø.

Sertifiseringsordningen består av syv innsatsområder som virksomhetene skal arbeide for å oppnå: Forankring i egen virksomhet, inkluderende arbeidsliv (IA), rekruttering for likestilling og mangfold, tilrettelegging for arbeidstakere, heltidskultur, livsfase og likelønn.

Visste du at:

Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI) er en metode for å bedre samhandling mellom de ulike aktørene rundt et barn eller en familie som har behov for hjelp eller støttetjenester? Alle barn og unge skal få den støtten de trenger for å ha det bra hjemme, i barnehagen, på skolen og i fritiden. BTI fokuserer på tidlig innsats, samordner tjenestene og sikrer medvirkning. Forslag til en siste setning under visste du at, BTI under levekår: En rekke kommuner i Agder benytter BTI som metode i arbeidet med barn og unge.

Levekår, likestilling, inkludering og mangfold

Tiltak	Handling	Aktører
2.1 Helhetlig satsing på barn og unge gjennom universelle tiltak	<p>2.1.1 Utvikling og systematisk bruk av felles kunnskapsgrunnlag, f.eks. Ungdata, Utdanningsdirektoratets brukerundersøkelser, Folkehelseundersøkelsen og Godt begynt.</p> <p>2.1.2 Økt foreldreinvolvering og systematisk foreldresamarbeid, f.eks. tilby foreldre-veiledningskurs for førstegangsførelse, obligatorisk kurs for innvandrere etter ny integreringslov, islandsmetodikk.</p> <p>2.1.3 Bedre leseferdigheter gjennom READ- prosjektet hvor foreldre leser sammen med barna.</p> <p>2.1.4 Sikre god tilgang til fritidsaktiviteter av høy kvalitet for alle barn og unge, stille kvalitetskrav for voksne som gir tilbud på kultur- og fritidsarenaer, og vurdere fritidsaktiviteter i forlengelse av skoledagen.</p> <p>2.1.5 Videreutvikle nærmiljø med gode møteplasser, blant annet gjennom planprosesser, bruk av skolebygg etter skoletid, bibliotek og frivillighetssentralene.</p> <p>2.1.6 Vurdere videreføring av tiltak i Folkehelseprogrammet i Agder.</p>	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene i Agder, KS Agder, Statsforvalteren i Agder, Universitetet i Agder, NAV, frivillige organisasjoner, kompetanse-organisasjoner, Utdanningsdirektoratet (Udir), Folkehelseinstituttet (FHI) og Helsedirektoratet.
2.2 Systematisk satsing på flere egder i arbeid	<p>2.2.1 Målet med programmet Flere i arbeid er å bidra til å øke sysselsettingsandelen i hele Agder. Programmet rettes mot ungt utenforskap. Det skal bidra til å gi flest mulig et godt liv, ta i bruk arbeidskraft og redusere velferdsutgifter. Programmet skal sørge for prioriteringer av de mest virkningsfulle tiltakene, og bidra til koordinering på tvers av systemer, og utvikle kompetanse som etterspørres i regionen. Det skal også jobbes for at programmet inngår i en regional satsning.</p>	Kristiansand kommune i samarbeid med Næringsforeningen i Kristiansandsregionen, Agder fylkeskommune, NAV Agder og Universitetet i Agder.
	<p>2.2.2 Jobbe mot alle former for diskriminering i arbeidslivet og bruke systematikk som sikrer likestilling og mangfold.</p>	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene i Agder, KS Agder, partene i arbeidslivet og bedrifter/næringsliv.
	<p>2.2.3 Felles satsing på heltidskultur, blant annet gjennom læringsnettverket "Nytt blikk" og heltid som norm når stillinger utlyses.</p>	Agder fylkeskommune i samarbeid med KS Agder og kommunene i Agder.

Tiltak	Handling	Aktører
2.3 Leve hele livet – skape et mer aldersvennlig Agder.	2.3.1 Regionalt nettverk skal bidra med kompetanse og kunnskapsdeling mellom kommunene. 2.3.2 Eldrerådene bidrar aktivt til medvirkning i lokalt arbeid i dialog med kommunene.	Statsforvalteren i Agder og KS Agder i samarbeid med Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) og andre relevante aktører.
	2.3.3 Prosjekt IKT seniorer Agder skal bidra til å hindre og forebygge opplevd ensomhet gjennom å styrke den digitale kompetansen hos seniorer i Agder.	Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) og Arendal kommune i samarbeid med Regional koordineringsgruppe e-helse og velferdsteknolog (RKG) i Agder 2030, Pensjonistforbundet og Agder fylkeskommune.
	2.3.4 Pilot møteplassbiblioteket – utvikle trygge, inkluderende møteplasser som er spesielt tilrettelagt for å motvirke digitalt utenforskap og ensomhet hos eldre. Styrke sosiale nettverk og legge til rette for læring, veiledning og oppfølging av digital kompetanse hos eldre.	Risør og Lyngdal kommune i samarbeid med Agder fylkeskommune og prosjekt IKT seniorer Agder.
2.4 Kvinnespranget - et konsept for en erfaringsbasert, lokalt forankret inspirasjonssamling for å fremme likestilling.	2.4.1 Agder fylkeskommune tilbyr å arrangere Kvinnespranget en gang i året i Lister, Setesdal og Østre Agder. Konseptet skal ha en lokal forankring og egenart i regionene der det arrangeres.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Interkommunale politiske råd i Lister, Setesdal og Østre Agder, og organisasjoner som har fokus på likestilling mellom kjønnene og mange kvinnelige medlemmer.
2.5 Kvalifisering av voksne - flere fullfører videregående opplæring med fagbrev som mål.	2.5.1 Etablere et helhetlig system som bidrar til gode overganger i utdanningsløpet og som gjør at voksne kan fullføre utdanning. Systemet skal også omfatte opplæring av minoritetsspråklige voksne, og ivareta fylkeskommunens forpliktelser i ny integreringslov.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene i Agder, NAV Agder, Statsforvalteren i Agder og Universitetet i Agder.
2.6 Kvalifisering av ungdom - flere lykkes med å fullføre yrkesfaglig utdanning.	2.6.1 Legge til rette for at alle kvalifiserte elever som ønsker det skal få tilbud om lære plass. Utvikle system for vg3 fagopplæring i skole som bidrar til økt formidling.	Agder fylkeskommune i samarbeid med arbeidslivet, opplæringskontor og kommunene i Agder.
2.7 Styrke arbeidet for bedre psykisk helse, og et trygt og godt læringsmiljø for alle elever og læringer.	2.7.1 Kartlegge, evaluere og forsterke skolens arbeid for et trygt og godt læringsmiljø. Utvikle helhetlig system for forebygging, avdekking og håndtering av trakassering og mobbing. Etablere digital skolehelsetjeneste.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Arendal kommune.
2.8 Sikre høy kompetanse hos lærere, barnehagelærere og instruktører - desentralisert og regional etterutdanning for ansatte i barnehage, grunnskole, videregående skole og lærebedrift.	2.8.1 Kartlegge kompetansebehov og utvikle relevante tiltak som styrker kompetansen og profesjonsfelleskapet i skoler og barnehager.	Statsforvalteren i Agder i samarbeid med Agder fylkeskommune, kommunene, opplæringskontorene og Universitetet i Agder.
2.9 Redusere frafall i videregående opplæring - hindre at elever slutter på skolen eller lærebedriften, og sikre at de som slutter følges opp.	2.9.1 Sikre et likeverdig tilbud i oppfølgingstjenesten (OT) i alle regioner. Etablere ordninger, bl.a. Venneslabroa/ styrket elevtjeneste, som gir tilbud til ungdom som er utenfor opplæring.	Agder fylkeskommune i samarbeid med kommunene i Agder, NAV, og arbeidslivet.

6 RENT VANN OG GODE
SANITÆRFORHOLD

13 STOPPE
KLIMAENDRINGENE

14 LIVET I
HAVET

15 LIVET PÅ
LAND

5. Klima og miljø

Regionplan Agder 2030 tegner et fremtidsbilde der Agder er en foregangsregion for reduksjon av klimagassutslipp med minst 45 prosent gjennom elektrifisering av hele transportsektoren. Nødvendig infrastruktur for et fullelektrisk samfunn er bygd ut, mens informasjons- og kommunikasjonsteknologi har gjort det enkelt å velge den mest klimavennlige løsningen for innbyggerne og besøkende. Natur- og landbruksområder er ivaretatt for fremtidige generasjoner, og er en del av regionens ressursgrunnlag og identitet. Naturmangfoldet og leveområdene til sårbare arter er ivaretatt, kulturlandskapet holdes i hevd, og landbruket produserer mer enn tidligere. Strandsonen langs sjø og vassdrag er skjermet mot utbygging, og vannforekomstene i regionen har god kvalitet.

Visste du at:

Electric Region Agder er visjonen om å skape verdens første helelektriske samfunn på 100% ren energi innen 2030? Agder må kutte 45% av sine CO₂-utslipp for å nå Parisavtalen. Da blir elektrifisering viktig med bakgrunn i Agders store overskudd av fornybar vannkraft. Mer enn 50 selskaper har gått sammen om visjonen. Målet er å mobilisere, koordinere og virkeliggjøre prosjekter som er med på å oppfylle visjonen om Electric Region Agder.

Visste du at:

Offentlige anskaffelser i Agder (OFA) fra juni 2021 blir Norges største offentlige innkjøpssamarbeid? OFA vil i tillegg til å gi økonomisk fordelaktige rammeavtaler, ha et særlig fokus på å redusere utslipp i forbindelse med transport ved vareleveranser til kommunene i Agder.

Visste du at:

Det første Klimapartnernettverket startet i Arendal i 2009? Etableringen av Klimapartnere i Agder var så vellykket at nettverket nå har spredt seg alle regioner i Norge. Klimapartnere Agder har ca. 60 partnere fra privat og offentlig sektor. Sammen jobber de på tvers av bransjer og fagfelt for å finne gode klimavennlige løsninger. Klimapartnere i Agder har rapportert sine klimagassutslipp i 10 år, og kan vise til en reduksjon på mer enn 50% samlet for de virksomhetene som har vært med siden start.

Visste du at:

Miljøfyrtårn ble etablert i Kristiansand kommune som et tiltak og verktøy for bedrifter som ønsket å ta miljøansvar? Ordningen ble etter noen år formalisert i en nasjonal stiftelse etablert av kommuner, fylkeskommuner og de norske arbeidslivsorganisasjonene, LO, Virke og NHO. I dag er cirka 7500 norske virksomheter Miljøfyrtårn-sertifisert, og tallet øker raskt. I 2020 ble over tusen nye virksomheter sertifisert i Norge. Miljøfyrtårn ble i 2017 anerkjent av EU som miljøsertifiseringssystem, og med det den første nasjonale ordningen i Europa. Dette beviser at ordningen holder høy miljøstandard og kvalitet på linje med internasjonale miljøsertifiseringer som ISO-14001 og EMAS.

Klima og miljø

Tiltak	Handling	Aktører
<p>3.1 Strategi for nullutslipp innen transport i Agder.</p> <p>Omstilling til nullutslipp innen alle transportformer i Agder vil være nødvendig for å nå nasjonale, regionale og lokale klimamål.</p>	<p>3.1.1 Elektrifisering av kollektivtrafikk. Nullutslipps fylkesferjer, anleggsmaskiner, varetransport i byene, tungtransport og tjenestebiler i egen organisasjon.</p> <p>3.1.2 Bidra til robust hurtigladenettverk i alle kommuner i Agder</p>	Agder fylkeskommune.
<p>3.2 Langemyr-prosjektet.</p> <p>Langemyr skal utvikles som nytt knutepunkt for transport med bærekraftige energiløsninger, som blant annet CO2-fangst, hydrogendistribusjon, elektrisk varmedistribusjon og nullutslipp tungtransport.</p>	<p>3.2.1 Karbonfangst på returkraft</p> <p>3.2.2 Utvikle et klimapositivt teknologi- og transportknutepunkt</p>	Kristiansand kommune og Agder fylkeskommune i samarbeid med Agder Kollektivtrafikk, Kristiansand havn, Agder Energi, CargoNet, Returkraft, Post Nord, Schenker og Green Carrier, BaneNor, Nye Veier, Greenstat, mfl.
<p>3.3 Samarbeid- og innovasjonsarena for bygging, drift og vedlikehold av vei.</p> <p>En arena hvor ulike aktører kan samarbeide, dele kunnskap og erfaringer på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer. Et hovedmål er klimavennlige løsninger, forskning, utvikling og innovasjon innen bygging, forvaltning, drift og vedlikehold av veinett og annen fysisk eiendom.</p>	<p>6.3.1 Opprettelse av "Pilotvei Agder".</p> <p>6.3.2 Fagutvalget for FDV vei.</p> <p>Eksempler på samarbeids- og oppgjørformer: Studentprosjekter, praksisarbeid for studenter, kjøp av FoUI-arbeid og undervisnings- og rådgivningstjenester, felles utvikling og gjennomføring av FoUI-prosjekter.</p>	Universitetet i Agder og Agder fylkeskommune i samarbeid med andre vegeiere, entreprenører, akademia, konsulenter og næringslivet.
<p>3.4 Klimavennlige Innkjøp på Indre Agder.</p> <p>Et prosjekt som skal utforske mulighetsrommet små kommuner har til å implementere klimakrav i sine innkjøp, samtidig som de ivaretar sine regionale interesser i utvikling og mobilisering av sitt eget næringsliv på leverandørsiden.</p>	<p>3.4.1 Direkte rådgivning på klimafaktorer i det enkelte innkjøp.</p> <p>3.4.2. Generere, utveksle og formidle kunnskap og kompetanse om klima i innkjøp.</p> <p>3.4.3 Utforske strukturelle muligheter for å bruke klimavennlige kommunale innkjøp som mobiliseringsfaktor for å posisjonere regionalt næringsliv for et grønt skifte.</p>	Birkenes kommune, Bygland kommune, Bykle kommune, Evje og Hornnes kommune, Iveland kommune, Valle kommune, Vennesla kommune, og Åseral kommune. I tillegg søkes det samarbeid med regionale råd og andre relevante partnere innenfor innkjøp og klima.
<p>3.5 Elektrifisering av bilferjesamband.</p>	<p>3.5.1 Ombygging av ferjeleier og tilrettelegging for lading. I denne sammenheng vurderes andre elektrifiseringstiltak tilknyttet dette.</p>	Agder fylkeskommune (kontrakt), Agder kollektivtrafikk (infosystemer), Flekkefjord kommune (byggetillatelse) og Boreal Sjø.
<p>3.6 Videreutvikle stasjonsbyene i Agder</p>	<p>3.6.1 Videreutvikle stasjonsbyene som knutepunkt for kollektivtrafikken, både for pendlere, fritidsreisende og turister.</p> <p>3.6.2 Hurtigladeinfrastruktur på togstasjoner i Indre Agder.</p>	Agder fylkeskommune og mulige samarbeidspartnere som Bane Nord, kommuner, nettselskap, næringsliv og andre interessenter.

Tiltak	Handling	Aktører
3.7 Ladeplan for elbåter i Arendal og Agderkysten.	3.7.1 Utvikling av en ladeplan som muliggjør ferdsel langs Agderkysten i nullutslippsfritidsbåter. 3.7.2 Skaffe oversikt over rekkevidde, tekniske muligheter og begrensninger i båtene som forventes på markedet. 3.7.3 Kartlegge tilgjengelig kapasitet i nettet til anbefalte ladestasjoner. 3.7.4 Vurdering rundt aktuelle lokasjoner for ladestasjonen.	Arendal kommune. Ladeplanen skal bli et tilgjengelig dokument som Agder fylke, Arendal kommune, nabokommuner, næringsliv, utbyggere og privatpersoner kan benytte i utbygging av lademuligheter.
3.8 Elektriske Bortelid. Åseral kommune skal sammen med grunneiere og reiselivsaktører kartlegge klimavennlig mobilitet for reiselivsdestinasjonen Bortelid. På sikt er målet å bli en nullutslippsdestinasjon.	3.8.1 Samarbeidsprosjekt - oppgradering av ladekapasitet for trafoar i destinasjon Bortelid. 3.8.2 Demodag - elektriske biler gode på vinterføre. 3.8.3 Etablering av 10 kommunale ladepunkt ved Bortelid skisenter. 3.8.4 Innkjøp av to elektriske snøscooterer i drift av Bortelid skisenter. 3.8.5 Mobil ladestasjon fra sjø til fjell (samarbeid med Arendal kommune). 3.8.6 Prøveprosjekt med intern elbuss til og fra skisenteret.	Åseral kommune. Samarbeid med Arendal kommune (3.8.5)
3.9 Sykkelbyene i Agder. Agder fylkeskommune har nylig fornyet sykkelbyavtaler med fire kommunene som deltar i prosjektet for perioden 2021-2024. Som en del av dette arbeidet ble "Agder som sykkelregionEN" lansert i 2020.	3.9.1 Målet med sykkelbysatsingen er å øke aktiv, helsefremmende transport med 25 % innen 2024. Dette målet skal nås med en kombinasjon av fysiske og holdningsskapende tiltak.	Agder fylkeskommune i samarbeid med Arendal kommune, Grimstad kommune, Lindesnes kommune, Farsund kommune og Kristiansand kommune.
3.10 El-sykkell i Setesdal. Etablere et nettverk av elsykler i Setesdal for innbyggere og turister.	3.10.1 Etablere et elsykkelsystem i Evje og Hornnes Bygland og Valle. 3.10.2 Innkjøp av sykler med utstyr, og innkjøp og etablering av overvåkningssystem for utlån av syklene. 3.10 Tilrettelegge for videre utbygging av systemet.	Setesdal interkommunalt politiske råd, Agder fylkeskommune, Evje og Hornnes kommune, Bygland kommune, Valle kommune i samarbeid med Midt-Agder friluftsråd og reiselivsaktører.
3.11 BærekraftLAB ved Risør videregående skole. Dette er en tverrfaglig satsing hvor lærere, elever, bedrifter og lokalsamfunn engasjerer seg i å finne løsninger på virkelige bærekraftsutfordringer. Fagfornyelsen 2020 og FN's bærekraftsmål er førende for utviklingen av konseptet. BærekraftLAB skal også tjene som regionalt senter for utvikling av undervisningskompetanse innen bærekraft.	3.11.1 Risør videregående skole setter av tid i timeplan til tverrfaglig arbeid en dag hver uke fra skoleåret 2021/2022. 3.11.2 Skolen prøver ut pedagogiske og didaktiske metoder og prosjektprosesser basert på Design Thinking. Elevene skal bidra med faktiske, bærekraftige handlinger og produkter. 3.11.3 Lærere og elever trener på bruk av utforskende og prosjektorienterte lærings- og vurderingsmetoder. 3.11.4 Elevene samarbeider med lokalsamfunnet, kommune, bedrifter, organisasjoner og forskningsmiljøer.	Risør videregående skole i samarbeid med Agder fylkeskommune, Universitetet i Agder, FN-sambandet, Risør kommune, Risør BY AS, Miljøstiftelsen Zero og Agder Energi.
3.12 Klimakalkulatoren – Verktøy for å kutte utslipp og binde karbon i norsk landbruk.	3.12.1 Kompetanseheving på klimakalkulatoren for fem kommuner i Agder, og uttesting på fem bruk.	Agder fylkeskommune i samarbeid med aktuelle kommuner og fem utvalgte bruk i Agder.

Tiltak	Handling	Aktører
3.13 Minimere nedbygging av dyrka jord	3.13.1 Kartlegging av regionalt viktige jordbruksarealer i Agder. 3.13.2 Fokus på jordvern i offentlig planarbeid. 3.13.3 Sørge for at matjord som flyttes i forbindelse med utbygging sikres forsvarlig gjenbruk til matproduksjon. 3.13.4 Bevisstgjøre landbruksnæringen om plassering av bygninger og infrastruktur. 3.13.5 Informere og bevisstgjøre om konsekvensene av nedbygging av dyrka jord og lovverk i den forbindelse.	Statsforvalteren i Agder, Agder fylkeskommune og kommunene.
3.14 Satsing på økt dyrking av grønt og korn i Agder og urbant landbruk	3.14.1 Fremme kompetanseheving og stimulere gode fagmiljøer. 3.14.2 Støtte investeringer og utviklingsarbeid.	Statsforvalteren i Agder og Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge
3.15 Skogbruk – legge til rette for en aktiv forvaltning av skogen som fornybar ressurs også som klimagassreducerende tiltak	3.15.1 Drive aktiv veiledning og kunnskapsoverføring til næringen. 3.15.2 Utbedre og fjerne flaskehalsen på det kommunale og fylkeskommunale veinettet.	Statsforvalteren i Agder, Agder fylkeskommune og kommunene.
3.16 Tiltak mot spøkelsesfiske i Raet nasjonalpark. Prosjektet er en kombinasjon av forskning, innovasjon og rydding av tapte fiskeredskaper.	3.16.1 Rydding av tapte fiskeredskaper, og tiltak for å hindre fremtidig redskapstap i og rundt Raet nasjonalpark. 3.16.2 Teknologiutvikling. 3.16.3 Teknologi og erfaringer fra Raet nasjonalpark skal overføres til lignende tiltak i Jomfruland, Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker.	Havforskningsinstituttet i samarbeid med Green-Bay AS, Norges Dykkeforbund (NDF) og Universitetet i Agder.
3.17 Rydd Norge Agder. Rydd Norge-programmet er etablert av Handelensmiljøfond, og er Norges første omfattende og nasjonale ryddeprogram	3.17.1 Rydding av marin forsøpling fra minimum 40% av ytre kystlinje av Agder. Ryddingen vil bli gjennomført i gitte prioriterte områder, etter utlysning og tildeling av midler til i hovedsak profesjonelle og/eller semiprofesjonelle aktører.	SALT Lofoten AS i samarbeid med Våre strender.

Takk!

Agder fylkeskommune retter en stor takk til de mange i Agder som har bidratt med kompetanse, engasjement og konkrete tiltak i dette handlingsprogrammet. Dere kom med skriftlige innspill våren 2020, i tillegg var det god deltakelse på de syv arbeidsverkstedene høsten 2020. Vi møtte også stor velvilje i siste runde vinteren 2021 da vi ba forskjellige aktører om en siste gjennomgang av tiltak.

